

SEDAM ZAPISA O VRŠČU

SODARA ČEHA U VRŠČU

Na ulazu u Sunčev sokak iz stare Baštenske ulice srušena je sodara Čeha.

Podižu je, ponovo, stari Vrščani dok prolaze pored razbacanih opeka i trule kapije položene preko naslaga zemlje. Gledaju prašinu i od nje, u vazduhu, zidaju sodaru. Lepo:

Uspravljaju kapiju i drže je čvrsto sa oba oka. Kapija ima dva debela krila i tešku bravu u koju ključ s mukom ulazi. Drže ključ dok se zidovi šire po Sunčevom sokaku — levo od ulaza dva prozora, a prema centru varoši zid je širok jedva metar. U zid, nad kapijom, ukucan je dugačak klin s metalnom tablom na šarkama. Na njoj, ćirilicom, ispisano je: (gore) SODARA, (ispod) F. ČEH, i, u sredini, naslikan zeleni sifon. Stari Vrščani očima ispijaju sodu iz boce od debelog stakla.

Na zidove postavljaju, majstorskom veštinom, krov u mahovini. Neimari ga podešavaju tako, dok čkilje na jedno oko, da krov ulazi u krošnje dve lipe. On miriše na cvet lipe.

Vrščani polako obilaze oko stare kuće. Jednoj grupi klinaca ne dopada se tabla na kojoj piše »SODARA«, drugoj četi klinaca ne sviđaju se maleni prozori sa četiri okna — vade prozore iz zidova. Kroz otvore zijaju prazne sobe.

Novi neimari nadiru: u kratkim pantalonama i musavih lica (izgleda da vole prašinu), skidaju kvake i bravu s kapije, vade njena krila iz dovratka, pijukom skidaju ciglu po ciglu sa zidova. Sodara je srušena. Iz Baštenskog sokaka ne postoji više vrata u Sunčev. Leži ledina. Na njoj Vrščani nikada ništa neće nazidati.

ZAPIS O ŽELJI I JORGOVANU

Na mestu, odakle se vidi Đavolja jazbina, njeno zeleno dno zakrčeno žbunovima — u koje leti samo deca zalaze — i novopodignut hotel s parkiralištem uz samu ivicu jazme, i odakle se vidi Vršac (Gudurički sokak u prolazu pored Pivare, s kućama koje s Brega podsećaju na raznobojne kutije šibica koje želim da uhvatim šakom i podignem na Vršačke planine, zamagljena daleka polja uz sam Aerodrom, a vidi se i varoški centar, a odavde se čini da su samo nekoliko santimetara od njega udaljeni zvonici Saborne crkve i Katoličke), uz stazu koja se uvija podno Kule, kod zamandaljene žute kuće, blizu Crvenih stena rastu žbunovi belog jorgovana.

Veliki su, povetarac ih njiše.

Prstima svoje ruke dodirujem njene. Smešimo se. Ona kaže da odavde jednim jedinim skokom može dospeti do centra varoši. Kažem joj: ovo nije film.

Među cvetovima belog jorgovana tražimo cvetić s pet latica. Otkidamo ga vrhovima prstiju, oprezno, i stavljamo ga u nedra. To je dovoljno da se ostvari ono što tog trenutka poželimo. Njena želja je zlatna: gleda prema Vršču i dlanom miluje moju nadlanicu.

BALATA

Balata je kod trinaeste varoške ćuprije na Mesiću. Sa ledine ulazi se u njene male sokake, i sasušene kolske tragove. Na korak, levo i desno od usečenih tragova, vrata su kućeraka iz kojih izlaze veseli ljudi sa šeširima podignutih oboda. Iza svakog njihovog osmejka po jedna oštra psovka.

Umesto krovova žicom uvezana slama, umesto zavesa na prozorskim kvadratićima požuteli novinski listovi. Kroz pocepane otvore izviruju crne ženske oči.

Skvrčenim dvorištima, ograđenim drvenim koljem i pletenim vrbovim prućem, kreće se živina mnogo sitnija od gradske, kao i deca, koja pred kapijama u rukama drže klikere. Sklanjaju se sa uskog puta kada naiđe jednooki konj upregnut u kola od slame.

Sokaci su presečeni, ponegde, nanizanim ciglama i kame njem; služe kao prelaz preko blata posle kiše. Niski drveni električni stubovi doneli su svetiljke tamo gde se sokaci ukrštaju, tako da to liči na prave raskrsnice u varoši. Veseli ljudi se tu okupljaju u suton, i pričaju.

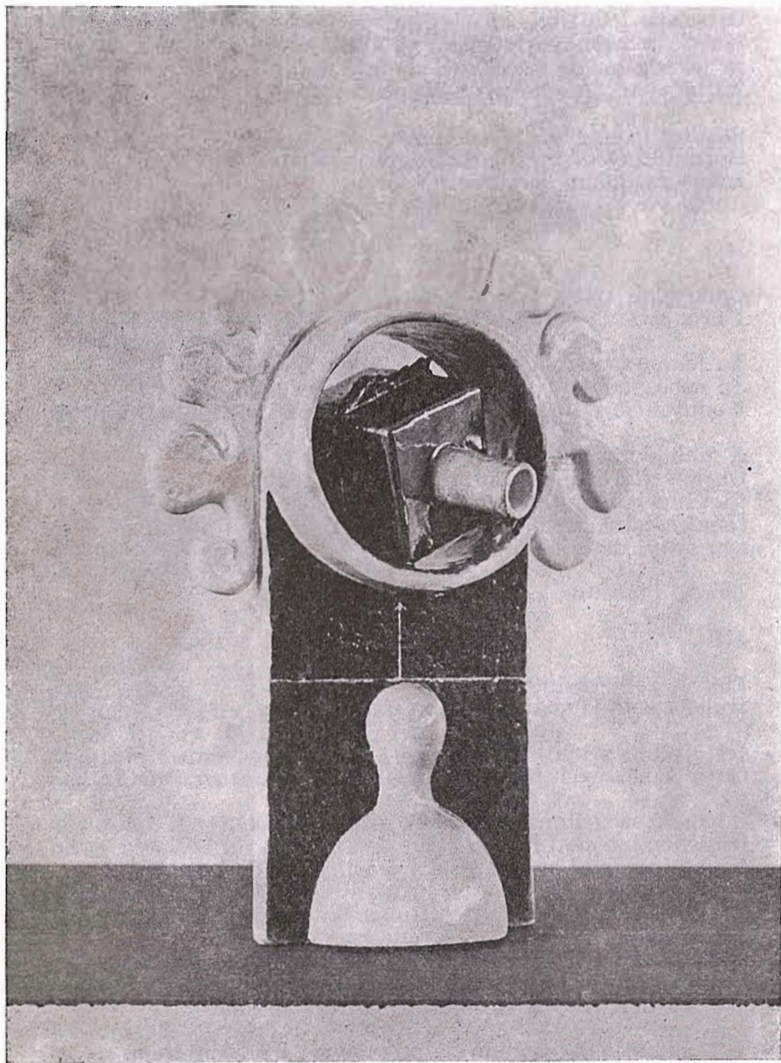
Mesićeva jaruga deli Balatu od veštačkog jezera.

Kada se smrkne, stanovnici Balate izvlače iz trščanih štala jednooke konje. Vode ih preko Mesića. U žičanoj ogradi pronalaze zakamuflirane otvore. U pličaku jezera kupaju konje.

Za njima polazi buljuk dečurlije iz Balate, sa jednom usnom harmonikom. Jezero je u mraku i odatle Balata, s pet-šest uličnih svetiljki, izgleda kao velegrad.

KESTEN U ULICI ŽARKA ZRENJANINA

Iz Osnovne škole »Olga Petrov-Radišić« izlaze mali đaci. Njih četvorica spuštaju školske torbe pored kestena. Jedan iz svoje izvlači lenjir i njime pokušava izmeriti obim kestena. Drugi kaže da se lenjrom to ne može učiniti. Žali što nije poneo očev krojački metar. Bezazleno se smeje. Treći tvrdi da u ulici Žarka Zrenjanina raste najviše divljih kestena. A četvrti da vršačka varoš bez kestena ne može preživeti.

Kesten pred ulazom u Olginu školu raste uz sam pločnik. Godinama pored njega prolaze mali učenici i ne mogu izmeriti obim njegovog stabla svojim đačkim lenjirima, i, vremenom, postaju učitelji. Hodajući ulicom, u kojoj ima najviše kestenova, na putu za školu pokušavaju širokom sokaku nadenuti pravo ime. Pomaže im mašta malih đaka: iz Žarkovog crvenog sokaka ulaze u Olginu crvenu školu, sedaju u klupe i kroz prozor učionice posmatraju kesten, pokušavaju pogledom premeriti obim njegovog stabla.

NA KAPIJI GRADSKOG PARKA

Kada čovek stane iza rešetke kapije na glavnom ulazu u Gradski park i uhvati se za rešetke, priljubi glavu uz njih, sa ulice vidimo zatvorenika.

Kada dete od šest godina isto učini i iza rešetke napući ustašca, vidimo — iz sokaka kojim polako hodamo — živu igračku u velikoj Gradskoj bašti koja se sama sa sobom zabavlja i ruga nam se, jer smo napolju, izvan tajanstvene, tihe i zanimljive priče parka. Mi joj se približavamo.

Kada se nađemo u zelenkastom sutonu parka, pedeset koraka od glavnog ulaza i na njegovoj rešetkastoj kapiji ugledamo čoveka — on korača prema rešetkama jer želi izaći — vidimo ljudsku siluetu (možda je makazama izrezana iz novina) koja je nalepljena na kapiju. Ne miče se, a između rešetki razmak postaje sve veći. Hoćemo reći da se čovek sužava, to mu se sokak približava.

A kada sa istog mesta spazimo šestogodišnjeg klinca u hodu prema izlazu (po asfaltiranoj centralnoj stazi posutoj hladovinom hrastova i platana), vidimo dete koje želi reći da je priča u Gradskom parku mrtva i dosadna.

Čovek i dete se nisu ni pomerili.

MANGUPI PRED »SRBIJOM«

Na stepeništu ulaza u »Srbiju«, još iz vremena kada je to bio jedini hotel u varoši, stoje dečaci. Grickaju semenke od sunco-kreta. Leti su bosonogi i u podne sede na kamenim stepenicima držeći raširene dnevne listove. Čitaju izveštaje na sportskim stranama. Govore živim jezikom o fudbalskim i košarkaškim klubovima.

Nedeljom govore o popodnevnoj fudbalskoj utakmici na Gradskom stadionu, i grickaju semenke. Ulaze, povremeno, u bife od stepeništa na čašu »banatskog rizlinga«, Vraćaju se i nadlanicom otiru usta.

Začute i posmatraju devojkicu koja prolazi.

Sedaju na kameni stepenik. Ili se naslanjaju na jedan od dva stuba na širokom ulazu. Pilje prema Gradskoj kući. Ili listaju novine i traže sportske rubrike. Ogledaju se u staklenim vratima na kojima je, iznutra, nalepljen natpis BASTA RADI.

Pljuckaju ljuške od semenki ispred hotela.

Tek posle četrnaest časova, kao svi zaposleni ljudi, pa i nedeljom i praznicima, i kada je vreme loše, odlaze kućama.

Dečaci kod »Srbije« imaju skoro trideset godina.

ČARDAK NI NA NEBU NI NA ZEMLJI

Vršački čardak ni na nebu ni na zemlji je na širokom bilu. Planinarski dom je u korpi balona koji se podiže. Pred njim je otvoreno Bilo, dalje, prema oblacima što se u svetlosti pretvaraju u prozračnu maglu, puca vidik prema nižim brdima Vršačkih planina i zamagljenoj ravnici. Odatle su se popeli ljudi na široko bilo.

Vidi se: Planinarski dom visi u nivou vrhova borovih krošnj, kao lađa s krovom umesto palube. Iz njegovih malenih soba ujutro izlaze izletnici, široke ruke na drvenoj verandi i zevaju. Čini im se da nisu ni na zemlji, ni u nebesima. Silaze niz basamake, i sada su na zemlji. Korpa letećeg balona se malo podigla: vetar će je poneti.

Vrščani su ogrnuli džempere oko vrata. Opijum od vazduha izlazi iz četinara.

Sunčeva svetlost polako klizi po travnatom proplanku širokog bila i približava se Domu planinara, i pozlaćuje Čardak ni na nebu ni na zemlji.

Voda, zaustavljena branom, belasa se. Ljudi je vide i koračaju prema njoj.

Na betoniranom platou ispred Čardaka stolovi i stolice na rasklapanje, sa aluminijumskim šupljim nogama. Na stolovima flaše piva i bočice voćnih sokova, i laktovi ljudi.

Izletnici ustaju sa stolica i uz duboke uzdahe silaze prema proplanku, ka brani. Izgleda da su sišli s broda na zelenu moršku pučinu.

Podne spušta Čardak na zemlju, i tek predveče, kada magla ceo vidik, opet uvuče u sebe, Čardak se pretvara, kako dan nestaje, u bešumnu korpu letećeg balona. Vrščani sanjaju. Opojan vazduh uvlači im se u snove i vodi ih puteljkom ni na nebu ni na zemlji.

miroslav antić

svitac

ili esej o l'kovnom u detetu

I

Šta misliš, o čemu govore svici?

Da li si ikada prisluškiavao

njihovo sanjivo došaptavanje u avgustovskoj travi?

Mali svitac, na primer, pita svog velikog svica: kako mogu da dospem do one lepe zvezde tamo?¹⁹⁶

Veliki, dostojanstven u svojoj nemoći, osmehuje se bledozelenim odsjajem.

Ovo ovde gde živiš, kaže on, takođe je nekakva tajanstvena i obla zvezda za jednog malog svica koji stanuje tamo i pita se večeras kako da dospe do tebe.¹⁹⁷

Promenite se želja,¹⁹⁸ kaže na kraju, i prevalićete divna i ogromna prostranstva¹⁹⁹ kakva razumem danas samo još ja i neki svici u meni iz minulih vremena.

II

Onda mali svitac sklapa oči.

I evo: izgleda kao da je zaspao.

To je, naravno, avgust, i sve je blago u vazduhu.

Sa neba padaju zvezde. Sa zemlje poleću kresnice.

I oduvek se mimoilaze zbog nesporazuma svojih svemira.²⁰⁰

A mali svitac uopšte i nije svitac.

On je samo jedno večito pitanje²⁰¹ sa krilima od fosfora

i let mu je unapred određen: završava se u korenju.²⁰²

Osuđen tako, on skida sa sebe kao prozračnu košulju²⁰³

svu svoju detinjastu sigurnost.

I dugo plače ove noći u avgustu.

III

Plače i veliki svitac.

Izgleda kao da spava, ali i on u sebi plače.

Jer i veliki svitac nije svitac.

On je samo jedan večiti odgovor²⁰⁴ nalik na utehu umornih.

Odgovor sa krilima od izbledele mesečine,

izmišljen, ali potreban,

jer bez njega bi svi mali svici umrli još u detinjstvu.²⁰⁵

BELEŠKE

196. Dok mislim o zvezdama ljudski, nikako ne mogu da utvrdim da li je moje oko teleskop ili mikroskop.

Imam li ja osobinu da povećavam i precenjujem, ili da obezvređujem i udaljujem prostore?